

نقش عفاف و حجاب در مودت زوجین

زینب رضایی مهر^۱

چکیده

بنیان خانواده یکی از مقدس‌ترین بنیادهای اجتماعی است که در ایجاد جامعه‌ی سالم نقش حساس و چشمگیری دارد. در شریعت اسلامی خانواده از جایگاه والایی برخوردار است به طوری که اساس سعادت بشر و حتی بعثت انبیاء همین امر مهم بوده زیرا از آنجا که مبدأ حیات خانوادگی، همسری مرد و زن است لذا مرد و زن با تشکیل خانواده؛ سعادت خود را رقم زده و باید در حفظ این کانون کوشا باشند. در این میان نقش عفاف و حجاب در سلامت و استمرار پیوند خانوادگی بسیار تأثیرگذار است. حیا و عفاف به عنوان یک خصلت انسانی مبنای روابط زن و مرد در فرهنگ اسلامی است و حجاب و پوشش نیز در راستای حفظ و رشد این خصلت می باشد. در واقع می توان گفت: حجاب و پوشش؛ ثمره و میوه‌ی عفاف درونی است. حجاب؛ حافظ وقار، شخصیت، کرامت، اصالت و عظمت زن و نیز حافظ زیبایی و منافع او برای خانواده‌اش است. در پژوهش حاضر با استفاده از آیات و روایات و به روش توصیفی تحلیلی به بررسی نقش عفاف و حجاب در مودت زوجین پرداخته شده است. بنابراین زوجین قبل از ازدواج و تشکیل خانواده باید مهارت‌های لازم را برای داشتن خانواده، خانواده‌ای مستحکم و پایدار از جمله انتخاب همسر باحجاب و عفیف؛ کسب کنند و خود را برای داشتن خانواده ای موفق و متعالی آماده سازند.

کلمات کلیدی: عفاف، حجاب، مودت، زوجین.

^۱ سطح دو، حوزه علمیه بنت الرسول سلسله

مقدمه

نهاد خانواده از منظر اسلام دارای جایگاه و قداست ویژه ای است که باعث تعالی شخصیت انسان و مهم ترین عامل تکامل جامعه ی بشری است . طبیعی ترین شکل خانواده این است که هیچ عاملی جز مرگ نتواند پیوند خانوادگی را سست کند. از جمله عواملی که در حفظ و حراست از این کانون نقش اساسی دارد ؛ حجاب و عفاف است. گاهی به دلیل نا آگاهی زنان ، بی اعتنائی و بی غیرتی مردان، نداشتن اعتقاد و ایمان قوی به خدا، نداشتن تربیت صحیح و کمبود های روانی؛ این نهاد حساس و مهم با تهدیدات جدی رو به رو می شود که موجب فروپاشی نظام خانواده می گردد. اهمیت و ضرورت حجاب و عفاف زمانی آشکار می شود که حجاب ، لذت ها و بهره های جنسی را به محیط خانواده محدود می گرداند و به دنبال آن؛ ازدواج های مشروع به وجود می آید. این گونه ازدواج ها پیوند زن و شوهر را محکم می گرداند و در نتیجه کانون خانواده را گرم تر می کند. و بالعکس زندگی که بر اساس بدحجابی و بی حجابی بنا شود پایه های آن سست و متزلزل بوده و به زودی کانون خانواده از هم می پاشد. پژوهش حاضر به روش کتابخانه ای تهیه و مطالب آن به صورت توصیفی - تحلیلی ارائه شده است. در این زمینه آثار ارزشمندی همچون: (مسأله حجاب، مرتضی مطهری)، (تحکیم خانواده، محمد محمدی ری شهری) ، (بهشت جوانان، اسدالله محمدی نیا) به رشته ی تحریر درآمده است. بنابراین می توان گفت: محیط خانواده ای که در آن هریک از زوجین از آراستگی برخوردار باشند، محبت و مودت در بین آنها وجود داشته باشد، و زمینه ی آرامش و آسایش برای زوجین فراهم باشد خانواده ای است مستحکم و پایدار که خستگی های عصبی و جسمی در آن راه ندارد و زوجین در کمال خوشبختی و سعادت در آن به سر می برند.

پیشینه پژوهش:

فرجی و محتشم بکتاش در مقاله خود تحت عنوان «نقش عفاف و حجاب در تحکیم بنیان خانواده» به این نتیجه می رسند که عفاف و حجاب منجر به شکل گیری خانواده ای عزتمند و سرشار از آرامش و محبت می شود. داود و معصومه خوش باور در مقاله ای با عنوان « بررسی و مطالعه فلسفه حجاب و تأثیر آن بر امنیت فردی و اجتماعی از منظر ثقلین» اذعان می دارند که حکم حجاب از سوی خداوند متعال با سنجش خیر و صلاح همه بندگان صادر شده و حاصل آن نتایجی مانند استواری خانواده و نمایان شدن ارزش و احترام زن را در پی دارد.

سؤال اصلی تحقیق:

نقش عفاف و حجاب در مودت زوجین چیست؟

تعریف مفاهیم و اصطلاحات

تعریف لغوی حجاب: « حجب » و « حجاب » هردو مصدر و به معنی پنهان کردن است.^۱ پرده و هر آنچه که با آن خود را بپوشاند.^۲ ساتر^۳، مانع از دیدن^۴ برقع، روبند^۵.

تعریف اصطلاحی حجاب: حجاب به معنای چیزی است که چیز دیگر را پنهان نماید. مانند معصیت که حجاب است بین خدا و بنده‌اش^۶.

معنای لغوی عفاف: پاک‌دامنی، خویش‌داری^۷. پارسایی، پرهیزگاری^۸ خودداری از انجام امر قبیح و ناپسند^۹.

معنای اصطلاحی عفاف: عفت به وجود آمدن حالتی برای انسان است که او را از غلبه یافتن شهوت حفظ می‌کند و عقیف کسی است که این حالت را بر اثر تمرین و تلاش به دست آورد^{۱۰}. عفت یک صفت و ملکه‌ی نفسانی و زینت باطنی است که موجب می‌شود تمام اعمال و حرکات و گفتار و پوشش انسان عقیفانه و فاقد زینت‌های شهوانی و هوس‌مآبانه باشد^{۱۱}.

^۱ قرشی، قاموس قرآن، ص ۳۴۵

^۲ بستانی، فرهنگ ابجدی عربی-فارسی، ص ۲۱۱

^۳ طباطبایی، تفسیر المیزان، ج ۱۲، ص ۸۹

^۴ طبرسی، ترجمه مجمع البیان، ج ۷

^۵ معین، فرهنگ فارسی معین

^۶ قرشی، قاموس قرآن، ج ۵، ص ۴۰۰

^۷ دهخدا، لغت نامه

^۸ معین، فرهنگ فارسی معین

^۹ ابن منظور، لسان العرب، ج ۵، ص ۸۳

^{۱۰} راغب اصفهانی، المفردات، ص ۳۹۸

^{۱۱} بیگی، ارزش‌های اجتماعی در قرآن، ص ۲۳۴

تعریف لغوی و اصطلاحی مودت: مودت ضد عداوت در لغت به معنای دوست داشتن چیزی، همراه با آرزوی تحقق آن است. مودت، محبت شدیدی است که ابراز می‌شود و به اطاعت و الگوبرداری از محبوب منجر می‌شود.

"مودت" از ماده "وَدَّ" (به ضمّ و فتح واو) به معنای دوست داشتن چیزی، همراه با تمنّی (آرزوی) تحقق آن است.^۱ مودّت، ضد عداوت، از یاران عقل و از جمله ارزش‌هاست: «الْمُودَّةُ وَضِدَهَا الْعَدَاوَةُ»^۲.

تفاوت مودت با محبت

مودت، محبت شدیدی است که ابراز می‌شود و به اطاعت و الگوبرداری از محبوب منجر می‌شود؛ مثلاً درباره محبت زوجین به یکدیگر، خداوند از واژه مودّت استفاده می‌کنند و می‌فرماید: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ»^۳.

آغاز مودت از قلب انسان است، ولی به قلب انسان منحصر نشده و دارای آثاری در رفتار و عملکرد انسان است، به گونه‌ای که اگر نشانه‌های آن در اعضا و جوارح یا رفتار انسان دیده نشود، از آن به مودّت یاد نمی‌شود.

در واژه‌هایی مثل مودّت و محبت که در آنها معنای گرایش و تقرّب به چیزی وجود دارد، در معنای ملازمی آنها نوعی تمایل به هم‌گونی و مأنوس شدن دائمی با محبوب دیده می‌شود؛ به گونه‌ای که محب تمایل به قرب به محبوب دارد. خداوند درباره محبت بنی‌اسرائیل به گوساله سامری می‌فرماید: «وَأَشْرَبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ»^۴.

^۱ راغب اصفهانی، المفردات، ص ۸۶۰.

^۲ برقی، المحاسن، ج ۱، ص ۱۹۷.

^۳ مقامی، ولایت و امامت در قرآن، ص ۱۰۲؛ فیاض‌بخش و محسنی، ولایت و امامت از منظر عقل و نقل ج ۵، ص ۵۵۵.

^۴ «و از نشانه‌های او این است که از خودتان همسرانی برایتان آفرید تا کنار آنان آرامش یابید و میان شما دلبستگی پایدار و مهر پدید آورد؛ بی‌گمان در این، نشانه‌هایی است برای گروهی که می‌اندیشند» روم، ۲۱.

^۵ «و به سبب کفری که داشتند، (مهر) گوساله در دلشان جایگیر شد» بقره، ۹۳.

تفاوت محبت و مودّت را می‌توان چند چیز دانست:

- محبت غریزی، ولی مودّت عقلانی است.
- محبت فردی و مودّت اجتماعی است.
- محبت به میل کم هم اطلاق می‌شود، ولی مودّت، میل شدید است.
- محبت تشکیلاتی نیست، ولی مودّت تشکیلاتی است.
- محبت رو به کاهش و مودّت رو به افزایش است.
- محبت عامل وحدت نیست، ولی مودّت عامل وحدت است.
- محبت بدون عمل هم می‌شود، ولی مودّت همراه با عمل و تبعیت است.
- محبت در غریزه، ولی مودّت ریشه در وظیفه دارد.^۱

اهمیت و ضرورت حجاب و عفاف

دین مبین اسلام حجاب را به عنوان عامل مهم حفظ و اعتلای شخصیت فردی و تحکیم پیوند خانوادگی و حفظ عفت و اخلاق اجتماعی بر زن که در نظام آفرینش از جایگاه ارزشمند معشوق بودن برخوردار می‌باشد واجب فرموده است. در واقع اسلام به دنبال آن است که زن در نهایت عزت و کرامت وارد جامعه شده و وظایف خود را انجام دهد. بنابراین باید تلاش کرد تا هر چیزی که موجب تحکیم پیوند خانوادگی می‌شود و کانون خانواده را گرم و صمیمی نگه می‌دارد را کسب نمود و از هر چیزی که باعث سستی روابط بین زوجین، دلسردی آنان و از هم گسیختگی بنیان خانواده می‌شود دوری گزید.

حجاب، امری فطری

پوشش و حجاب نخستین نماد فطری انسان در روی زمین بوده است. از ابتدای آفرینش، زن و مرد کوشیدند تا به هر شیوه‌ی ممکن خود را بپوشانند بدون اینکه در این زمینه از قبل آموزش دیده باشند.

^۱ مقامی، ولایت و امامت در قرآن، ص ۱۰۳-۱۰۲؛ فیاض‌بخش و محسنی، ولایت و امامت از منظر عقل و نقل ج ۵، ص

مختلف مادی و معنوی و ام دارخوب شوهرداری کردن زنان است.^۱ شهید مطهری در رابطه با آیهی « وَ قَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى »^۲ و در خانه‌هایتان قرار و آرام گیرید، و [در میان نامحرمات و کوچه و بازار] مانند زنان دوران جاهلیت پیشین {که برای خودنمایی با زینت و آرایش و بدون پوشش در همه جا ظاهر می‌شدند} ظاهر نشوید. می‌فرماید: تاریخ اسلام به صراحت گواه است که پیامبر اکرم (ص) زنان خود را به سفر می‌بردند و آنان را از بیرون شدن از خانه منع نمی‌فرمودند. مقصود از این آیه آن است که زن به منظور خودنمایی از خانه بیرون نشود و بخصوص در مورد زنان پیامبر (ص) این وظیفه سنگین‌تر بود.^۳ چنان‌که حضرت زهرا (س) پس از تقسیم کار توسط پیامبر اکرم (ص) بین ایشان و حضرت علی (ع) بسیار خوشحال شد که کار بیرون از منزل برعهده ایشان قرار نگرفته است.^۴ یا در پاسخ حضرت علی (ع) که چه چیزی برای زنان بهتر است؟ حضرت زهرا (س) فرمود: برای زنان از همه چیز بهتر این است که نه آنها مردان بیگانه را ببینند و نه مردان بیگانه آنها را.^۵ بنابراین منظور این نیست که زن به طور کلی در خانه بنشیند، بلکه این است که برای خودنمایی و نمایش جاذبه‌های زنانه در میان مردم که عامل تضعیف و سقوط ارزش‌های الهی و انسانی است حاضر نشود.

^۱ صادقی ارزگانی، زن در آیینه قرآن، ص ۳۳۵

^۲ احزاب، ۳۳

^۳ مطهری، مسئله حجاب، ص ۱۰۹

^۴ نوری، مستدرک الوسائل، ۱۴:۲۸

^۵ مجلسی، بحار الانوار، ج ۳۵، ص ۴۲۳

نتیجه‌گیری

بی‌شک آرامش و محبت از ضروری‌ترین شاخص‌های زندگی سالم است که باید برای تحقق آن از همه عوامل و ظرفیت‌ها بهره جست. مساله آرامش در نهاد خانواده از اهمیت فوق العاده‌ای برخوردار است، چرا که ریشه جامعه در حفظ و بقای انسان، از خانواده نشات می‌گیرد و حفظ روابط زوجین در سایه آرامش منجر به شکل‌گیری نسلی قوی و عزتمند می‌شود. سال‌های متمادی غرب در نابودی قلعه مستحکم خانواده کوشید و نتایج آن امروز دامن جوامع غربی را گرفته است، بی‌اعتمادی، خیانت، نرخ پایین رضایت زناشویی، عدم تمایل به ازدواج، آمار قابل توجه تجاوز و آزار جنسی نمونه‌هایی از نتایج عدم آرامش در سایه ازدواج متعهدانه است. خداوند متعال در کنار آفرینش غرائز به منظور حفظ کشش دو جنس به یکدیگر به منظور شکل‌گیری خانواده، راه‌هایی را برای حفظ آن در حریم خانه و حفظ حدود روابط در جامعه قرار داده که از جمله آن‌ها حجاب و عفاف است. تاکید و تلاش برای حفظ این دو اصل در جامعه نخستین نتایج آن بر افزایش سازگاری همسران مترتب است که آرامش فی مابین را به دنبال خواهد داشت. هر چیزی که موج تحکیم پیوند خانوادگی و سبب صمیمیت رابطه زوجین گردد برای کانون خانواده مفید است و در ایجاد آن باید حداکثر کوشش مبذول شود و برعکس هر آنچه که باعث سستی رابطه زوجین و دلسردی آنان گردد زیانمند است و باید با آن مبارزه کرد.

دستورات حکیمانه اسلام مبنی بر حفظ حجاب، وجود حریم میان زن و مرد، محدود کردن تمتعات جنسی به درون خانواده شیرین، کنترل و نگه‌داری چشم از محرّمات؛ همه برای حفظ انسانیت، تحقق و تداوم روابط انسانی و عاشقانه‌ی زوجین، استحکام روابط زن و شوهر، و گواراشدن زندگی خانوادگی و رسیدن به اهداف عالی آن است. بنابراین گرمی خانواده‌ها، تداوم زندگی، ثبات دلبستگی، عشق و علاقه زوجین به یکدیگر، برپایی خانواده و ثبات اعتماد و اطمینان مرد و زن به یکدیگر؛ مرهون پوشش و حجاب زنان و حفظ نگاه و چشم‌چرانی نکردن مردان است. حجاب حقّ زنان و حدّ مردان است؛ زنان با رعایت حجاب به حق خود می‌رسند و مردان در رویارویی با حجاب کامل آن‌ها؛ حد خود را شناخته و از آن تجاوز نمی‌کنند.

منابع

- ۱- قرآن کریم
- ۲- ابن بابویه، محمد بن علی، **علل الشرائع**، قم، چاپ اول، کتاب فروشی داوری، ۱۳۸۵ ه ش
- ۳- ابن بابویه، محمد بن علی، **من لا یحضره الفقیه**، قم، چاپ دوم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۴۱۳ ه ق
- ۴- ابن منظور، محمد بن مکرم، **لسان العرب**، بیروت، چاپ سوم، دارصادر ف ۱۴۱۴ ه ق
- ۵- برقی، احمد بن محمد، **المحاسن**، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۱ ق.
- ۶- بستانی، فؤاد افرام، **فرهنگ ابجدی عربی-فارسی**، تهران، چاپ دوم، دفتر انتشارات اسلامی، بی تا
- ۷- بیگی، روح الله، **ارزش های اجتماعی در قرآن**، قم، چاپ دوم، انتشارات اسوه، ۱۳۸۹ ه ش
- ۸- پاک نژاد، سیدرضا، **اولین دانشگاه و آخرین پیامبر**، تهران، چاپ دوم، کتابفروشی اسلامی، ۱۳۶۱ ه ش
- ۹- ترابی، مهدی، **شکوفه سیب**، قم، چاپ دوم، انتشارات اسوه، ۱۳۹۰ ه ش
- ۱۰- حر عاملی، محمد بن حسن، **کلیات حدیث قدسی**، تهران، دهقان، چاپ سوم، ۱۳۸۰ ه ش
- ۱۱- دشتی، عبد المجید، **۲۴۰ اصل خانوادگی در اندیشه مطهر**، قم، چاپ چهاردهم، کریمه اهل بیت، ۱۳۹۰ ه ش
- ۱۲- دهخدا، علی اکبر، **لغت نامه دهخدا**، تهران، چاپ دوم، موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۷۷ ه ش
- ۱۳- راغب اصفهانی، حسین بن محمد، **المفردات فی غریب قرآن**، چاپ اول، بیروت، دارالشامیه، ۱۴۱۲ ق.
- ۱۴- شریفی، احمد حسین، **آیین زندگی**، قم، چاپ هفتم، دفتر نشر معارف، ۱۳۹۲ ه ش

- ۱۵- صادقی ارزگانی، محمدامین، زن در آئینه عرفان، قم، چاپ اول، مؤسسه بوستان کتاب، ۱۳۸۹ ه ش
- ۱۶- طاهری، حبیب اله، سیری در مسایل خانواده، تهران، چاپ دوم، سازمان تبلیغات اسلامی طباطبایی، ۱۳۸۸ ه ش
- ۱۷- طباطبایی، محمدحسین، تفسیر المیزان، مترجم: موسوی همدانی، محمدباقر، قم، چاپ پنجم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۷۴ ه ش
- ۱۸- طبرسی، علی بن حسن بن فضل ترجمه مجمع البیان فی تفسیر القرآن، چاپ اول، تهران، انتشارات فراهانی، ۱۳۶۰ ه ش
- ۱۹- طبرسی، علی بن حسن بن فضل، مشکوه الانوار فی غرر الاخبار، بیروت، مؤسسه معلومات، ۱۳۸۵ ه ق
- ۲۰- طبرسی، علی بن حسن بن فضل، مکارم الاخلاق، قم، چاپ چهارم، الشریف الرضی، ۱۳۷۰ ه ش
- ۲۱- طوسی، محمدبن حسن، تفسیر تبیان، قم، چاپ دوم، انتشارات اسلامی، ۱۳۸۲ ه ش
- ۲۲- فیاض بخش، محمدتقی؛ محسنی، فرید، ولایت و امامت از منظر عقل و نقل، چاپ اول، تهران، فردافر، ۱۳۹۸ ش.
- ۲۳- قرائتی، محسن، تفسیر نور، تهران، چاپ یازدهم، مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، ۱۳۸۳ ه ش
- ۲۴- قرشی بنایی، علی اکبر، قاموس قرآن، تهران، چاپ دوم، دارالکتب الاسلامیه، ۱۲۷۱ ه ش
- ۲۵- کشوری، امین، چرا حجاب؟، قم چاپ دوم، مؤسسه بوستان کتاب، ۱۳۹۰ ه ش
- ۲۶- مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، بیروت، چاپ دوم، جلد ۳۶، داراحیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ ه ق
- ۲۷- محمدی ری شهری، محمد، تحکیم خانواده، مترجم: شیخی، محمدرضا، چاپ دوم، قم، دارالحديث، ۱۳۸۷ ه ش

- ۲۸- محمدی ری شهری، محمد، **میزان الحکمه**، مترجم: شیخی، محمدرضا، چاپ اول، قم، دارالحديث، ۱۳۷۷ ه ش
- ۲۹- محمدی نیا، اسدالله، **بهشت جوانان**، چاپ بیست و هشتم، قم، سبط اکبر، ۱۳۸۸ ه ش
- ۳۰- مستشاری، علیرضا، **تفسیر آیات برگزیده**، چاپ هفتم، قم، دفتر نشر معارف، ۱۳۹۳ ه ش
- ۳۱- مطهری، مرتضی، **مسئله حجاب**، چاپ دوم، تهران، انتشارات صدرا، ۱۳۸۹ ه ش
- ۳۲- معین، محمد، **فرهنگ فارسی معین**، چاپ دهم، تهران، چاپخانه سپهر، ۱۳۷۵ ه ش
- ۳۳- مقامی، مهدی، **ولایت و امامت در قرآن**، چاپ دوم، مشهد، موسسه فرهنگی تدبر در قرآن و سیره، ۱۳۹۶ ش.
- ۳۴- مکارم شیرازی، ناصر، **تفسیر نمونه**، چاپ اول، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۴ ه ش
- ۳۵- نوری، حسین بن محمدتقی، **مستدرک الوسائل**، چاپ اول، قم، مؤسسه آل البيت علیهم السلام، ۱۴۰۸ ه ق